

FINANSPROCES OG KONJUNKTURMODEL

Af JØRGEN GELTING

I en Afhandling fremkommet i 1940¹⁾ har Nicholas Kaldor udformet en mulig Variant af Michal Kalecki's Konjunkturmodel²⁾, hvilken sidstnævnte maaske tør siges at give det centrale Indhold i den moderne Konjunkturteori.

Kalecki's Model kan kort gengives saaledes: Under Forudsætningerne om lukket Samfund samt konstant Lønniveau og lang Rente antages de følgende Relationer at bestaa. Indkomsten Y i en Periode (a) er gennem Multiplier-relationen afhængig af en tidligere Periode (b)'s Investering I , som atter svarer til en forudliggende Periode (c)'s Investeringsbeslutninger D . Investeringsbeslutningerne i Periode (c) afhænger af den samtidige Profitrate P . P endelig er Funktion af to Størrelser, nemlig en voksende Funktion af samme Periode (c)'s Indkomst og en aftagende Funktion af den indtil Periode (c) ved Investering akkumulerede Realkapital.

Nedenstaaende Figur illustrerer Sammenhængene. Linien S viser korresponderende Værdier af Indkomst og Opsparing og dermed Multiplier-relationen mellem Investering og Indkomsten i en senere Periode. Paa Grund af det antagne time-lag mellem Investering og Indkomst vil ved faldende Indkomst Punkter for samtidige Værdier af I og Y ligge under Linien S , medens de ved stigende Indkomst vil ligge over S — jfr. den indtegnede Kredsfigur. Den sformede Kurve I viser Investeringens Afhængighed af Indkomsten og Realkapitalmængden via Investeringsbeslutninger og Profitrate. Afhængigheden af Indkomsten kommer til Udtryk i Kurvens Form (Hældning), medens Afhængigheden af Realkapitalmængden illustreres ved Kurvens Beliggenhed, d. v. s. dens Afstand fra Abscisseaksen. Jo mindre Realkapitalmængde, jo højere ligger Kurven.

¹⁾ »A model of the trade cycle«, *Economic Journal* 1940, 78.

²⁾ »Essays in the theory of economic fluctuations« 1939, 116 ff.

FINANSPROCES OG KONJUNKTURMODEL

Af JØRGEN GELTING

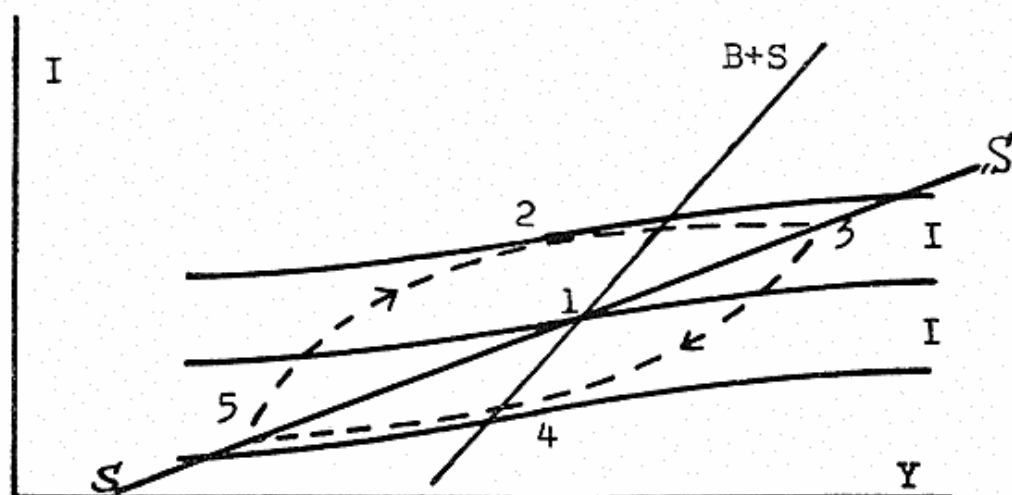
I en Afhandling fremkommet i 1940¹⁾ har Nicholas Kaldor udformet en mulig Variant af Michal Kalecki's Konjunkturmodel²⁾, hvilken sidstnævnte maaske tør siges at give det centrale Indhold i den moderne Konjunkturteori.

Kalecki's Model kan kort gengives saaledes: Under Forudsætningerne om lukket Samfund samt konstant Lønniveau og lang Rente antages de følgende Relationer at bestaa. Indkomsten Y i en Periode (a) er gennem Multiplier-relationen afhængig af en tidligere Periode (b)'s Investering I , som atter svarer til en forudliggende Periode (c)'s Investeringsbeslutninger D . Investeringsbeslutningerne i Periode (c) afhænger af den samtidige Profitrate P . P endelig er Funktion af to Størrelser, nemlig en voksende Funktion af samme Periode (c)'s Indkomst og en aftagende Funktion af den indtil Periode (c) ved Investering akkumulerede Realkapital.

Nedenstaaende Figur illustrerer Sammenhængene. Linien S viser korresponderende Værdier af Indkomst og Opsparing og dermed Multiplier-relationen mellem Investering og Indkomsten i en senere Periode. Paa Grund af det antagne time-lag mellem Investering og Indkomst vil ved faldende Indkomst Punkter for samtidige Værdier af I og Y ligge under Linien S , medens de ved stigende Indkomst vil ligge over S — jfr. den indtegnede Kredsfigur. Den sformede Kurve I viser Investeringens Afhængighed af Indkomsten og Realkapitalmængden via Investeringsbeslutninger og Profitrate. Afhængigheden af Indkomsten kommer til Udtryk i Kurvens Form (Hældning), medens Afhængigheden af Realkapitalmængden illustreres ved Kurvens Beliggenhed, d. v. s. dens Afstand fra Abscisseaksen. Jo mindre Realkapitalmængde, jo højere ligger Kurven.

¹⁾ »A model of the trade cycle«, *Economic Journal* 1940, 78.

²⁾ »Essays in the theory of economic fluctuations« 1939, 116 ff.



(1) angiver en antagen Ligevægtssituation, hvor Investeringen netop har en saadan Størrelse, at I-Kurven er stabil. I er Brutto-, ikke Nettoinvesteringen, som i Ligevægtssituationen ligesom for en Konjunkturperiode under ét er nul. Tilsvarende inkluderer S Amortisation. Kalecki viser nærmere¹⁾, hvorledes Svingninger omkring (1) af tilfældige, ydre Aarsager kan opstaa og blive tiltagende, permanente eller aftagende. Under Bevægelsen fra Punktet (2) over (3) til (4) er I-Kurven faldende paa Grund af tidligere relativt høj Investering, som imidlertid ogsaa — med time-lag — bevirker høj Indkomst, hvilket for en Tid kompenserer Faldet i I-Kurven. At Investeringen saaledes for en Tid holdes oppe, forstærker Kurvens Fald, som i (3) bliver den dominerende Faktor, hvorfor et brat Fald i Investering og Indkomst bliver Følgen. I (4) har Nedgangen i Investeringen virket saa vidt paa Realkapitalmængden, at I-Kurven begynder at hæve sig, og ved en ganske tilsvarende Proces som den netop skildrede kommer en Opgang i Investering og Indkomst i Gang. De antagne time-lags er Skyld i, at Ligevægt ikke opnaas. Opgangen skyder over Maalet. Størrelsen af time-lags er tillige af Betydning for Svingningernes Amplitude.

Ændringen, Kaldor betragter, vedrører I-Kurvens Form. Kaldor tænker sig, at I-Kurven er saa stærkt s-krummet, at indenfor et Indkomstinterval er dI/dY større end dS/dY . Da Skæringspunkter mellem I- og S-Kurve, hvor dette er Tilfældet, aabenbart ikke kan være Ligevægtspunkter, har Ændringen to vigtige Konsekvenser. For det første bliver Udstrækningen af det nævnte Indkomstinter-

¹⁾ »Essays« 141 ff.

val afgørende for Indkomstsvingningernes Amplitude; og for det det andet kan det blive overflødigt at anføre exogene Aarsager som Forklaring paa Svingningerne; thi hvis den Værdi af Investeringen, som er forenelig med stabil I-Kurve, ifølge Multiplier-relatioenen svarer til en Indkomst indenfor det Interval, hvor dI/dY er større end dS/dY , kan Ligevægt overhovedet ikke naas under de givne Forudsætninger¹⁾.

Da Kalecki's Konjunkturmodel — selv maaske i Kaldor's Version — har en ikke ringe Plausibilitet i den Forstand, at den kan antages at være en ikke uhensigtsmæssig Stilisering af Virkeligheden, turde det være af Interesse at skitsere Konsekvenserne af Opgivelsen af Modellens vigtigste Forudsætning: at Konjunkturforløbet udspilles i et lukket Samfund. Dog skal Forudsætningen bibeholdes, forsaavidt den implicerer Udelukkelse af international Samhandel (eller Ændringer i denne), saaledes at det følgende reducerer sig til en Behandling af visse Sider af Sammenspillet mellem Konjunkturcyclus og offentlige Finanser²⁾.

Da interventionistisk Finanspolitik, der bevidst dirigerende og paa af den enkelte, konkrete Situation afhængig Maade griber ind i det økonomiske Forløb, falder ganske udenfor Problemstillingen her, skal kun omtales to enkle Typer af finanspolitisk Handeln, der betegnes henholdsvis som den automatiske og den naturlige Finansreaktion (Myrdal).

Den automatiske Finansreaktion kan kortest karakteriseres derved, at det offentlige forholder sig ganske passiv overfor Konjunktoren. Alle Skatte- og andre Indbetalingstarifer lades uændrede, hvad der saa end sker; ligeledes forbliver alle Udgiftslove uændrede og administreres efter uændrede Regler. Alle Incitamenter til Ændringer i det offentliges finansielle Stilling kommer udefra. At Finansaarets Regnskabsresultat bliver varierende med Konjunktoren, afhængigt som det er af denne, er ingen Vanskelighed, thi Forudsætningen om konstant Rente fastlægger i hvilket Omfang et eventuelt Underskud skal dækkes ved Forbrug af Kasse og Optagelse af Laan — og modsvarende for eventuelle Overskud.

¹⁾ Kaldor antager desuden, at S-Kurven i Løbet af Konjunktoren ændrer sin Højde over X-Aksen. Da denne Antagelse er mindre væsentlig og dens Begrundelse noget tvivlsom, tages den ikke i Betragtning her.

²⁾ Kalecki («Essays» 117) forudsætter »a closed economic system and a balanced state budget«. Denne sidste Forudsætning, der maa forstaas saaledes, at Budgettet til Staa d i g h e d balancerer, er det, vi nu lader falde.

Ved »Overskud« forstaas Differencen mellem saadanne Ind- og Udbetalinger til og fra det offentlige, som for private har Indkomstkvalitet, d. v. s. opfattes som Forøgelse, Formindskelse eller Forbrug af Indkomst. Ved »den marginale Budgetreaktion« forstaas i det følgende Størrelsen $dB/dY = dR/dY - dE/dY$, hvor R er de offentlige Indtægter og E Udgifterne. dB/dY er saaledes Stigningen i Overskud eller Nedgangen i Underskud i Forhold til Stigningen i samlet (National-)Indkomst Y.

Blandt de offentlige Indtægter vil Ejendomsskatter og andre Realskatter af lignende Type aabenbart være ret ufølsomme for Svingninger i Nationalindkomsten. Følsomme er derimod Indtægterne — saavel brutto som netto — af offentlige Erhvervsvirksomheder og Provenuet af Skatter paa Personers og Selskabers Nettoindkomst. Formueskattens Provenu er noget mere stabilt. Afgift af Arv er ved den her valgte Terminologi formentlig ikke at anse for en offentlig Indtægt. Indtægterne af Forbrugsskatter svinger normalt mindre end Indkomstskatternes Provenu. Dette beror imidlertid ikke paa, at det samlede Forbrugs Indkomstelasticitet er mindre end 1; thi det Forbrug, som sædvanlig er Forbrugsskatternes Objekt — nemlig det Forbrug, der dækkes gennem Indkøb i Detailhandelen — svinger formentlig stærkere end Indkomsten¹). Forbrugsskatternes ringe Variabilitet sammenlignet med Indkomstskatterne skyldes dels, at man med Flid har valgt mere specielle, uelastiske Forbrug (Tobak etc.) som Skatteobjekter, dels Indkomstskatternes progressive Udformning²). Blandt de offentlige Udgifter

¹) N. H. Jacoby »Retail sales taxation« 1938, ch. IX.

²) For Kommunernes Vedkommende implicerer Forudsætningerne, at Skatteudskrivningsreglerne bevares uændrede fra Aar til Aar. Følgen heraf vil være en Forringelse af den finansielle Stilling i Depressionsperioder. Selv blandt ivrige Tilhængere af aktiv Finanspolitik er det vistnok den almindelige Opfattelse, at Kommuner, da de er aabne Samfund med stor »Udenrigshandel«, fornuftigvis maa føre en saakaldt sund Finanspolitik. Hvis det imidlertid skulde være rigtigt, at der kan anføres gode Grunde for, at statslig Gældsættelse er uden Betænkeligheder, da maa det samme formentlig gælde en ensartet fremadskridende Gældsættelse af alle Kommuner — jfr. Forskellen mellem den enkelte Banks og samtlige Bankers Muligheder for Kreditudvidelse. For det foreliggende Formaal kan det derfor antages, at Konjunktoren i lige Grad mærkes i alle Kommuner. Dermed ækvivalente Forudsætninger er, at Forskydninger i Kommunernes finansielle Situation udlignes ved Indkomstoverførsler mellem Stats- og Kommunefinanser, eller at alle Skatter opkræves af Staten, der til Kommunerne overfører de til Bestridelse af disses Udgifter fornødne Beløb. I Praksis turde det normale være, at Kommuner og andre lokale, underordnede, offentlige Organisationer i begrænset Omfang fører en passiv Kon-

vil adskillige udvise ingen eller kun ringe Forbindelse med Konjunktoren, saaledes Udgifter til Lønninger, Pensioner og Renter — jfr. Forudsætningen om konstant Løn niveau. At det offetlige forhold sig passivt, fortolkes for Anlægsudgifternes vedkommende derhen, at Anlægsvirksomhedens materielle Omfang er konstant, saaledes at Udgifterne i deres Variationer følger Priserne. Alt i alt vil det offentliges Exhaustionsudgifter — d. v. s. Udgifter til Erhvervelse af Varer og Tjenesteydelser — være svagt konjunkturmedløbende. Heroverfor staar imidlertid en kraftig konjunkturmodløbende Reaktion hos Transferudgifterne, der — uanset at de inkluderer relativt stabile Elementer som ovenfor nævnte Renter og Pensioner — paa Grund af de sociale Udgifters betydelige Omfang vil stige stærkt ved Nedgang i Nationalindkomsten og falde ved Nationalindkomststigning. For de offentlige Udgifter bliver derfor Resultatet — ikke overraskende — at de varierer modsat Nationalindkomsten og Investeringen. Eftersom dR/dY er positiv og dE/dY negativ, bliver den marginale Budgetreaktion en positiv Størrelse, hvis typiske Værdi under moderne Forhold vil overstige $1/4$ væsentligt¹⁾. Afbildes $B=R-E$ i vort Diagram, faas en stigende Kurve. Da for enhver Periode $I=S+B$, skal i Diagrammet I-Kurven nu ikke parres med S-Kurven, men med en Kurve fremstillende $S+B$, og hvis Stigning er Summen af den marginale Opsparingskvote og den marginale Budgetreaktion. En umiddelbar Følge er, at da for alle realistiske Værdier $\frac{d(S+B)}{dY}$ er større end dI/dY , bortfalder den af N. Kaldor i Konjunkturmodellen introducerede selvforstærkende Mekanisme; det er praktisk utænkeligt, at Systemet ikke har en mulig, stabil Langtidsligevægts-Konstellation²⁾. At $S+B$ -Kurven er stejlere end S-Kurven er ens-

junkturpolitik gennem mere eller mindre lax Efterfølgelse af Indkomstbindingsregler i daarlige Aar eller — mere systematisk — gennem Benyttelse af Fond til Udligning mellem forskellige Aar, jfr. svensk Lov om fondsbildning af 12. Juni 1936; saadan Politik kan dog let mere end neutraliseres ved konjunkturmedløbende Anlægspolitik.

¹⁾ Se f. Eks. Gengivelse af Resultater af Beregninger for forskellige Stater i »Public Works Policy«, Geneva 1935.

²⁾ For Fuldstændigheds Skyld anføres, at den marginale Opsparingskvote ikke er uafhængig af Finansprocessens Udformning, hvilket imidlertid praktisk ikke kan ophæve det i Teksten sagte. En anden Modifikation er, at hvor Indkomtskatten er en paalignet Skat — i Modsætning til Kildeskat — kommer den automatiske Finansreaktion delvis med et betydeligt time-lag; dette er dog en Forenkling i samme Omfang som de Indkomstklasser, for hvem denne Skat er af stor Betydning, ogsaa er de, hvis Forbrug væsentlig retter sig efter tidligere Perioders Indkomst.

betydende med, at Multiplier er mindre. Til en og samme Investeringsvariation svarer mindre Svingninger i Nationalindkomsten. Da Investeringen afhænger af Indkomsten, bevirker dette mindre Svingninger i Investeringen selv, hvilket gennem Investeringens Afhængighed af Realkapitalmængden yderligere reducerer Investeringens Variationer, og heraf følger atter mindre Indkomstsvingninger etc., etc.. Den automatiske Finansreaktion formindsker derfor ganske betydeligt Konjunktursvingningernes Amplitude. Det kan, til visse, hævdes, at for Lande, der ikke gennem international Handel modtager betydelige Paavirkninger, vil den automatiske Finansreaktion give en taalelig Konjunkturudjævning. Det følgende Taleksempel pretenderer at være rimeligt: Er i en Udgangssituation Nationalindkomsten 100, hvoraf Investering 15, og falder I med $\frac{2}{3}$ til 5 i Depressionens laveste Punkt, kan Y antages at falde til 85. Thi hverken 0.25 eller 0.40 synes højt ansatte Værdier for henholdsvis dS/dY og dB/dY , og akcepteres disse Værdier, bliver Multiplier ca. 1.5. Jo mindre Konjunktursvingningerne er, jo højere kan i Gennemsnit Beskæftigelsen være. Hvor Gennemsnittet kommer til at ligge, afhænger blandt andet af Finanspolitikken; det ses umiddelbart af Diagrammet, at ved Sænkning af S+B-Kurven opnaas Skæring med I-Kurverne ved større Værdier af Y.

Sammenlignet med interventionistisk Finanspolitik er den automatiske Finansreaktions store Fordel netop, at den er automatisk og derfor kun kræver et Minimum af Anstrengelse fra Finansledelsens Side. Omtanke er ikke blot besværlig, men navnlig tidkrævende. Stabiliseringen af Indkomst og Beskæftigelse vil være jo mere fuldkommen, jo hurtigere Finansprocessens Reaktion følger paa Indkomstændringer, og jo større den marginale Budgetreaktion er; hvilket begge Dele afhænger af Finansprocessens konkrete Udformning. For de offentlige Udgifters Vedkommende er det særlig af Betydning, at en stor Del af Befolkningen kan faa Adgang til Understøttelse, at Understøttelsessatserne er høje, og endelig at Antallet af Ventedage forud for Understøttelses Modtagelse er det mindst mulige.

En nærliggende Metode til at gøre Skatternes Provenu flexibelt er at vælge Investeringen som Skatteobjekt. Saafremt Investeringen gennemsnitligt over flere Aar ikke ønskes reduceret, maa Belastningen modvirkes ved investeringsfremmende Foranstaltninger. Som Eksempel kan tages en Skat paa Opførelsen af Beboelsesejendomme (at opkræve hos Bygherren), der kombineres med Nedsættelse af en bestaaende, aarlig Skat paa Beboelsesejendom-

mes Bygningsværdi, saaledes at Skatten paa Opførelsen netop ækvivalerer den tilbagediskonterede Værdi af de fremtidige Skattnedsættelser, der naturligvis ikke behøver komme saadanne ældre Ejendomme tilgode, for hvilke Opførelsesskat ikke er erlagt. En saadan Skatteomlægning er teoretisk ganske interessant. Det kan imidlertid ikke antages, at Opførelsesskatten som saadan vil virke kontraktivt; thi Skatten indgaar i Byggeomkostningerne og betales ikke udaf Indkomst. Ifølge Forudsætningerne forøger den fremtidige Skattereduktion nyopførte Ejendommens Kapitalværdi med netop Opførelsesskattens Beløb, hvis Betaling derfor af Bygherrerne vil blive finansieret ved supplerende Kredit. Der bortses fra eventuelle deprimerende Virkninger af, at Bygherrerne saaledes maa paatage sig øgede Forpligtelser. Eftersom Investeringen er upaavirket af det skete, maa Kreditudvidelse finde Sted; men den øgede Kredit omsætter sig ikke i Indkomst; den tilfalder Staten i Form af Skat, før den bliver Indkomst for nogen privat, og der gives derfor i det korte Løb intet Incitament til Indkomstændring. Herefter maa Nettovirkningen af Skatteomlægningen tilsyneladende blive en fremtidig Expansion paa Grund af den aarlige Bygningsværdiskats Bortfald eller Nedsættelse. Dette er dog ikke Tilfældet. Hvis det offentlige drager Konsekvensen af, at Opførelsesskatten ikke i det korte Løb virker kontraktivt — d. v. s. ikke anvender Skatteprovenuet til Udgifters Finansiering — er der to Hovedanvendelser af Provenuet at betragte. For det første kan det offentlige ved Indbetaling af Provenuet til Statsbanken (= Centralbanken) øge sin Kassebeholdning. For at hindre en Rentestigning maa Banken i saa Fald stille Beløbet til Markedets Raadighed, f. Eks. ved Køb af Obligationer, og Banken faar da i Fremtiden en Renteindtægt svarende til den bortfaldne Bygningsværdiskat. Den anden Mulighed er, at det offentlige anvender Provenuet til Afbetaling af Gæld og derved i Fremtiden sparer en Renteudgift svarende til den bortfaldne Skat. I begge Tilfælde neutraliseres den expansive Virkning fra Skattnedsættelsen af den kontraktive Virkning af forandrede Rentebetalinger mellem den private Sektor og det offentlige. Det ses, at i det korte Løb virker en Skat paa Investering — uden Kompensation — kun kontraktivt forsaavidt den reducerer Investeringen; men ikke derved, at Skatteprovenuet erlægges udaf nogens Indkomst. Dette gælder dog ikke, hvis Skatten er f. Eks. en Særskat paa Bygningsarbejderes Indkomst, og Fremvæltning ikke lykkes. Og i det lange Løb virker Skatten kontraktivt ved at øge det offentliges Renteindtægter eller formindske

Renteudgifterne samt ved at indgaa i Investeringens Amortisation. Det fremstillede er naturligvis i Princippet ikke noget specielt for Skatter paa Nyanlæg, men gælder i ethvert Tilfælde, hvor Skatten tages paa et tidligere Trin end Afsætningen til den endelige Køber — jfr. Fremstillingen hos Ricardo¹⁾, hvor det vises, at en Skat paa Producenten er ækvivalent med en højere Skat paa Konsumenten plus et Laan for Tiden mellem Skattens Opkrævning hos Producenten og dens Indvinding gennem Overvæltning paa Konsumenten.

I Modsætning til Investeringen turde Omsætningen af varige Forbrugsgoder være et for det opstillede Formaal hensigtsmæssigt Skatteobjekt. For at modvirke uønsket Forbrugsforskydning kunde Skatterne paa varige Forbrugsgoders Omsætning kombineres med Subsidier i Forhold til en Aarrækkes Omsætning. Af nærliggende Grunde vilde imidlertid herved Hovedformaalets Opnaaelse bringes i Fare, og i alle Tilfælde maatte Ordningen formentlig ledsages af en effektiv Priskontrol, som eventuelt gennemtvang efter Konjunktoren varierende Priser (hvorved Automatismen gik tabt). Arrangementets Fordele vilde derfor næppe være Administrationsbesværet værd. Hensigtsmæssig vil en almindelig Omsætningsskat være, thi omend den marginale Reaktion her er mindre end for en progressiv Indkomstskats Vedkommende, kommer den væsentlig hurtigere. Det samme gælder Løn-skatten. Forbindes den automatiske Finansreaktion med en interventionistisk, indkomstregulerende Finanspolitik, har den paalig-nede Indkomstskat i det hele taget ikke større Interesse som Led i den automatiske Reaktion, thi paa det Tidspunkt, hvor Indkomst-skattens Reaktion sætter ind, har man allerede haft rigelig Tid til Overvejelse af Ændringer i Skattesatser og offentlige Udgif-ters Omfang.

Den naturlige Finansreaktion bestaar deri, at det offentliges finansielle Stilling søges holdt upaavirket af Konjunktoren. For-ringelse af den finansielle Stilling søges modvirket ved højere Skattesatser og Nedskæring af Udgifter, medens Lettelse af den finansielle Stilling udløser modsatte Reflekser. Enklest kan det antages, at Bestræbelserne med Hensyn til Udgifterne lykkes saa vidt, at de offentlige Udgifters absolutte Beløb er konstant. Deraf, at Forudsætningen om, at Konjunktoren forløber i et økonomisk afsluttet Samfund, kan formuleres som implicerende, at der til

¹⁾ »Principles ...« Ch. XXIX »Taxes paid by the producer«.

Stadighed er Balance i den offentlige Husholdning, ses, at Konjunkturmodellen ikke kan undergaa betydelige Ændringer ved Introduktion af den naturligt reagerende Finansproces. Kun nogle faa Bemærkninger skal gøres.

Ændringer i Skattelovgivningen kan ikke ske kontinuerligt. I Perioderne mellem Ændringerne er Finansprocessens Reaktion automatisk. Grafisk kan Forholdet illustreres derved, at man nu i Diagrammet i Stedet for en enkelt S+B-Kurve har en Skare af Kurver, hver gældende for en Periode uden Skatteændringer. Ved hver Skatteændring sker Overgang til en ny Kurve. I det korte Løb bremses f. Eks. en Indkomstnedgang foreløbigt af den automatiske Finansreaktion; men ved den følgende Skatteforhøjelse forstærkes Indkomstnedgangen. Hyppigheden af Skatteændringer bliver saaledes betydningsfuld for Konjunkturforløbets Varighed. Af to Grunde vil den marginale Budgetreaktion og dermed Bremsen paa Konjunktturnedgangen blive mindre, efterhaanden som Indkomsten falder. For det første fordi de flexible Skatters Andel af det samlede Provenu automatisk bliver mindre, og for det andet fordi man ved Skatteforhøjelser for det meste vil koncentrere sig om de inflexible Skatter. Valget af Skatteform og særlig Valget mellem direkte Indkomstskat og indirekte Forbrugsskat er af stor Betydning gennem Paavirkning af Opsparingen. Thi da Opsparingstilbøjeligheden synes at være uafhængig af Prisvariationer af ikke exceptionelt Omfang¹⁾, vil indirekte Skat i Modsætning til direkte Indkomstskat ikke medføre nogen Reduktion af dS/dY — dette under den Forudsætning, at den indirekte Skat fremvæltes²⁾. Ved Udformningen af Indkomstskatten spiller det paa bekendt Maade en Rolle, i hvilket Omfang forskellige Indkomstklasser rammes af Skatten og Skatteforhøjelser. Er Skatten allerede stærkt progressiv vil Forhøjelser antagelig særlig ramme mellemstore og smaa Indkomster.

¹⁾ J. Tinbergen »Business cycles in the United States of America« 1939, 37 ff., og J. Gelting »Forbrugets Afhængighed af Indtægten« 1942, 13 ff.

²⁾ Den nævnte Forskel har den kuriøse Konsekvens, at medens ligestor Forhøjelse af offentlige Indtægter og Udgifter ved direkte Skat fører til en Stigning i Nationalindkomsten lig Udgiftsstigningen, bliver Resultatet ved Finansiering med indirekte Skat konstant eller mindre Nationalindkomst. Den i dette Tidsskrift 1941, 297, opstillede Sætning maa derfor forsynes med det Forbehold, at Forudsætningen om konstant (marginal) Opsparingskvote for den disponible Indkomst (Indkomst excl. Skat) ikke er realistisk ved Finansiering med indirekte Skat.

Den Finanspolitik, som den naturlige Finansreaktion er Udtryk for, behøver ikke lykkes. Det er tænkeligt, at Forhøjelser af Skattesatser fører til mindre Provenu og lavere Satser til større Provenu. En Forhøjelse af Skattesatser medfører lavere Nationalindkomst, og det kan meget vel tænkes, at Faldet i Nationalindkomsten mere end opvejer Skattesatsernes Forhøjelse. Hvis nemlig dI/dY er større end dS/dY , vil under en Indkomstnedgang et voksende Underskud i de offentlige Finanser udfylde Spillerummet mellem Opsparing og Investering. Introduceres altsaa den naturligt reagerende Finansproces i Kaldor's Version af Konjunkturmodellen, ses det, at for det første bevares den selvforstærkende Mekanisme, og for det andet vil i det instabile Indkomstinterval alle Forsøg paa at føre sund Finanspolitik være forgæves i den Forstand, at Finansministeren stedse vil blive skuffet i sine Forhaabninger eller Forventninger.